

SJEĆANJE NA PROFESORA EMERITUSA BOŽIDARA JELČIĆA (1930. – 2017.)

336.2:378.4(497.5) Jelčić, B.
929 Jelčić, B.

Počet ću ovo sjećanje jednom anegdotom.

U vrijeme svoje docenture, u jednom ispitnom roku, nakon završetka ispitivanja, izlazim iz svoje sobe. U isto vrijeme, iz sobe profesora Jelčića, na drugom kraju našeg kratkog hodnika, izlazi student kojega ja prepoznam kao kolegu koji je u prethodnom ispitnom roku kod mene ocijenjen negativnom ocjenom, tj. kolokvijalno – pao je. Pitam ga: – Pa kako je bilo? Kaže on: – Prošao sam. Ja kažem: – Pa eto vidite, nije to tako strašno. A on će: – Da, ali kod Vas je to stres, a kod profesora Jelčića – razgovor.

Oprostili smo se od profesora emeritusa Božidara Jelčića. Koliko god meni osobno bila neshvatljiva činjenica da profesora fizički više nema, treba se suočiti s njom, i tim povodom još jednom stati pred čovjeka i njegovo djelo.

Profesor Jelčić napustio nas je u 87. godini života. Čitav svoj radni vijek, do umirovljenja, gotovo 45 godina, proveo je na Pravnom fakultetu u Zagrebu, na Katedri za financijsko pravo i financijsku znanost, ugradivši tako najveći dio svojega radnog angažmana u tu kuću. U 40. godini života izabran je za redovitog profesora i bio je tada najmlađi redoviti profesor na zagrebačkom Sveučilištu. Gotovo dva desetljeća bio je predstojnik Katedre za financijsko pravo i financijsku znanost. Bio je dekan Pravnog fakulteta, a u dva mandata i prorektor Sveučilišta u Zagrebu. Na toj se dužnosti posebno zalagao za unaprjeđenje nakladničke djelatnosti, pri čemu je uspio osigurati subvencije za svaku sveučilišnu publikaciju te za rješavanje stambenih pitanja zaposlenika Sveučilišta.

Sveučilište u Zagrebu 2002. godine dodijelilo mu je počasno zvanje *professor emeritus*.

Iako čvrsto vezan uz matičnu instituciju, rad profesora Jelčića nije bio ograničen samo na nju. Tako je on osnivač i prvi direktor Sveučilišnog instituta za javne financije, kasnije Instituta za javne financije, i danas postojećeg i djelatnog, s razgrananom projektnom aktivnošću i međunarodnom prepoznatljivošću. U sklopu toga Instituta, na inicijativu profesora Jelčića, utemeljen je i izvođen sveučilišni poslijediplomski studij "Financijska teorija i politika". Polaznici su bili pravnici i ekonomisti, mladi znanstvenici iz područja financija i stručnjaci praktičari iz svih područja bivše države, a predavači – najistaknutiji nastavnici iz zemlje i inozemstva.

Profesor Jelčić svoje je prvo visokoškolsko obrazovanje stekao na Vojno-pomorskoj akademiji u Divuljama. Nakon završetka Akademije prošao je dvogodišnje razdoblje teške bolesti, a zatim se upisao na Pravni fakultet u Zagrebu, koji je završio u nepune četiri godine, s najvišim ocjenama. Završivši studij, zaposlio se na Fakultetu i radio na njemu do umirovljenja.

Znanstvenoistraživačka djelatnost profesora Jelčića bila je intenzivna i bogata rezultatima. Profesor je bio Humboldtov stipendist i pod mentorskim vodstvom jednog od najistaknutijih stručnjaka u području javnih financija, profesora Fritza Neumarka, izradio je doktorsku disertaciju s tematikom opozivanja prometa. Nastavljajući istraživanja utemeljena na ovom radu, profesor Jelčić ostao je vodeći stručnjak u tom području, a njegovi su radovi i danas nezaobilazno štivo za svakoga tko se upusti u istraživanje, napose znanstveno, poreza na promet, i to u bilo kojem obliku. No, ovime znanstveno i stručno usavršavanje profesora Jelčića u inozemstvu nije završeno – on je tijekom svoje karijere sveučilišnog nastavnika više puta i u duljim razdobljima boravio u inozemstvu, ukupno oko šest godina. Sa svakog takvog boravka vraćao se pun dojmov, ne samo stručnih, nego i onih prikupljenih u slobodno vrijeme, i bilo ga je iznimno zanimljivo i zabavno slušati.

Sljedeća kompleksna tema koja je privukla istraživački interes profesora bila je – financiranje obrazovanja. O toj je temi objavio više radova te knjigu "Financiranje obrazovanja" i studiju "Organizacija i financiranje obrazovanja u SAD-u".

Opus profesora Jelčića i više je nego impresivan: to će reći neke brojke – popis njegovih radova obuhvaća 26 knjiga i oko 400 članaka i znanstvenih i stručnih radova. Rezultat je to iznimne samodiscipline i radnih navika za koje je profesor uvijek govorio da ih je izgradio tijekom školovanja na Vojno-pomorskoj akademiji.

Profesor Jelčić napisao je prvi cjeloviti udžbenik u kojem je objedinio znanost javnih financija i javnofinancijsko pravo – bila je to knjiga "Nauka o fi-

nancijama i financijsko pravo” iz 1983. godine. U kasnijim izdanjima knjiga je objavljivana pod naslovom “Financijsko pravo i financijska znanost” i znatno je proširena opsegom.

Profesor je naš najčešće citirani autor u radovima u kojima je obrađena problematika financijske aktivnosti države. Može se reći da i nema serioznog rada na ovim prostorima u kojemu se raspravlja o nekim od brojnih aspekata (pravnih, ekonomskih, socioloških, političkih i dr.) prikupljanja javnih prihoda, njihove raspodjele i trošenja, a da se autori ne pozivaju na spoznaje, stajališta, analize i ocjene sadržane u profesorovim knjigama i člancima. Njegov je rad poznat i priznat i izvan naših granica. O tome svjedoči i činjenica da je objavio knjigu i dvadesetak članaka u inozemstvu, da je održao predavanja na brojnim stranim sveučilištima, da je bio organizator dviju međunarodnih konferencija u zemlji i član organizacijskog odbora desetak međunarodnih skupova financijskih stručnjaka održanih u inozemstvu.

Profesorovo društveno djelovanje, i izvan usko stručnih granica, posljedica je njegova svestranog interesa za društvena zbivanja i želje da na njih utječe u skladu sa svojim pogledima na život i društvo.

Kao rezultat intenzivne i dugotrajne djelatnosti profesora Jelčića stigla su i društvena priznanja. Tako je profesoru Jelčiću podijeljen počasni doktorat Sveučilišta “Taras Ševčenko” u Kijevu. Za znanstveni doprinos proučavanju ekonomskih aspekata obrazovanja profesor je nagrađen republičkom Nagradom “Ivan Filipović”, a 1984. godine dobio je republičku Nagradu za znanstveni rad “Božidar Adžija”. 1986. godine izabran je za člana suradnika HAZU-a. Za najveće postignuće u području društvenih znanosti u 1998. godini profesor Jelčić dobio je Nagradu HAZU-a za knjigu “Financijsko pravo i financijska znanost”.

Profesor Jelčić odlikovan je za osobite zasluge i doprinos na području društvenih znanosti – financija Redom Danice hrvatske s likom Ruđera Boškovića.

Nastavna djelatnost profesora Jelčića druga je bitna komponenta njegova radnog angažmana. Profesor je nastavi i odnosima s kolegicama i kolegama studentima uvijek poklanjao veliku pažnju. Neki od njegovih najdojmljivijih savjeta i pouka koje mi je uputio vezani su upravo uz apsolutnu profesionalnost, kako kod pripreme svih oblika nastave, tako i što se tiče tih odnosa. Profesor je kod studenata bio omiljen, o čemu svjedoči ne samo anegdota s početka ovog sjećanja, već i objektivniji pokazatelj – konstantno najviše ocjene u studentskim anketama. Pokazivao je iznimnu strpljivost i razumijevanje za situaciju svakog studenta; nije tu bilo ni traga neumjesno pretjeranoj strogosti

ili ispadima taštine. U tom smislu on bi mogao biti uzor mnogim mlađim kolegicama i kolegama; meni svakako jest bio.

Govoreći o nastavnoj djelatnosti svakako treba naglasiti ulogu profesora Jelčića kao jednog od osnivača poslijediplomskog studija “Fiskalni sustav i fiskalna politika”. Taj studij, utemeljen 1998. godine, djeluje i danas kao jedan od smjerova doktorskog studija koji izvodi Pravni fakultet u Zagrebu te i kao specijalistički poslijediplomski studij.

Profesor Jelčić uvijek je pokazivao istinsko zanimanje za praktičnu primjenu poreznog sustava. Ovo zanimanje neizbježno ga je vodilo u istraživanje odnosa porezne administracije i poreznih obveznika. Rezultat tih istraživanja bio je njegovo sudjelovanje, kao suosnivača, u utemeljenju Hrvatske udruge poreznih obveznika 1992. godine; u sljedećim godinama profesor je bio njezin predsjednik. Udruga je aktivno zastupala prava poreznih obveznika, reagirajući na reformske porezne prijedloge različitih vlada te sama inicirajući prijedloge usmjerene na postizanje boljeg razumijevanja obiju strana u spomenutom, ne uvijek skladnom, odnosu.

Profesor Jelčić neizbrisivo je utjecao na mene. Bio mi je mentor u izradi magistarskog znanstvenog rada i doktorske disertacije. Pri tome, profesor je bio od one (možda rjeđe) vrste nenametljivih mentora – uvijek prisutan i spreman pomoći kad bi došlo do zastoja ili bi se pojavilo neko pitanje u izradi rada, i s diskretnim poticajem kada takvih pitanja dulje ne bi bilo. Nikada, međutim, nije nametljivo inzistirao tražeći rezultate sada i odmah. Zahvaljujući njegovu izbalansiranom pristupu pisanje ovih većih radova bilo je oslobođeno stresa u najvećoj mogućoj mjeri, a opet s dovoljno tenzije da ne dođe do kontraproduktivnog opuštanja.

Profesor je bio osoba s kojom se bilo i lako i ugodno družiti. Uvijek je nalazio teme za razgovor, istinski se zanimao za okolnosti sugovornika i s lakoćom je prelazio iz stručnog u privatni diskurs; siguran sam da taj osjećaj opuštenosti i nepostojanja bilo kakvih neprimjerenih tenzija dijele i drugi članovi Katedre i zaposlenici Fakulteta koji su imali prilike biti u kontaktu s profesorom Jelčićem. Pri tome profesor je imao jedan posebno profinjen smisao za humor koji, međutim, nikada nije bio osobno uvredljiv ili agresivan. Neka njegova zapažanja, napose o porezima, o poreznim reformama i o ličnostima povezanim s oporezivanjem i danas me znaju nasmijati. To će mi posebno nedostajati.

Ali svakako – nedostajat će mi i razgovori stručne tematike. Članovi Katedre vodili su ih prilikom svakog iole dugotrajnijeg susreta i profesor Jelčić neka-ko ih je prirodno moderirao. Možda će zvučati preuzetno, ali – područje javnih

financija, u svim svojim aspektima, pravnom, ekonomskom, sociološkom, psihološkom, zaista je bila strast u radnom dijelu života profesora Jelčića. Svatko tko je iole bio upućen u područje mogao je računati da će s profesorom moći povesti zanimljivu i uvijek aktualnu raspravu, u kojoj će uvijek nešto naučiti.

Kad je riječ o životu izvan struke i profesije, kod profesora Jelčića trajno je bio jasno izražen prioritet obitelji. Duboko sam uvjeren da je on upravo u okrilju obitelji nalazio i crpio snagu i poticaje za predani svakodnevni znanstvenoistraživački i nastavni rad.

Svakako treba naglasiti da je profesor Jelčić bio jedan od osnivača i prvih članova Akademije pravnih znanosti Hrvatske; u radu njezinih tijela sudjelovao je s inspirirajućim entuzijazmom.

U vremenu od 1986. do 1993. godine bio je predsjednik Društva sveučilišnih nastavnika i drugih znanstvenih djelatnika.

Nakon umirovljenja profesor je bio u snazi. Odlazak u mirovinu za njega je bio tek radnopravna činjenica, rekao bih, pravničkom latinštinom – *res inter alios acta*. Profesor Jelčić bio je u punoj istraživačkoj i nastavnoj kondiciji, stoga njegov znanstveni i nastavni rad na Visokoj poslovnoj školi *Libertas*, a zatim i na Sveučilištu *Libertas*, ne samo da nije iznenađenje, nego je to bila izvrsna prilika za nastavak bavljenja onime što je on najbolje znao i radio. Profesor je sudjelovao i u upravljačkim tijelima *Libertasa*, pa je bio i rektor toga Sveučilišta. O svojem angažmanu na *Libertasu* profesor je uvijek govorio s puno zanosa i entuzijazma; i druga je strana bila iznimno zadovoljna tim angažmanom, tako da se zaista može reći da je to bila *win-win* situacija. Ali to je općenito bila karakteristika odnosa u koje je ulazio profesor Jelčić; nepotrebna sukobljavanja, koja crpe energiju i vrijeme, njemu su bila neprihvatljiva.

Tek prilikom zadnjih naših susreta u tonu razgovora javila bi se određena rezignacija. Ali to kod profesora Jelčića nikad nije dugo trajalo. Već u sljedećoj rečenici riječ je bila o stopama, obveznicima, opravdanim ili neopravdanim poreznim izuzećima i o uvijek prisutnoj temi – pravednosti u oporezivanju. Upravo ću se tako i sjećati profesora – uronjenog u stručne, ali i izvanstručne teme i rasprave, pokazujući blagi prijezir prema činjenici prolaznosti života.

O profesoru Jelčiću, o onome što je napisao i govorio, moglo bi se još tako mnogo toga reći, i to bilo da je riječ o njegovoj javnoj ličnosti, ličnosti sveučilišnog nastavnika ili o tome kakav je bio privatno. Sve je, međutim, nemoguće reći u prostorno zadanom okviru. Naime, život profesora Jelčića, u njegovoj mnogostranosti, nemoguće bi bilo obuhvatiti i prikazati i u kudikamo duljem

izlaganju. Ovaj spomen je, među ostalim, i pokušaj, zacijelo iracionalan, da se odgodi ono neizbježno.

Kad sam došao na Katedru, upoznao sam profesora; radeći, a mogu s ponosom reći i – surađujući – s profesorom Jelčićem, gotovo neprimjetno, upoznao sam čovjeka. A to ovaj oproštaj čini mnogo, mnogo težim.

Profesore Jelčić, počivajte u miru, i neka Vam je vječni spomen!

Prof. dr. sc. Hrvoje Arbutina *

---

* Dr. sc. Hrvoje Arbutina, profesor Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Trg maršala Tita 14, Zagreb, Hrvatska; hrvoje.arbutina@pravo.hr;
ORCID ID: orcid.org/0000-0003-4883-86061